

HUQUQ IJODKORLIGI

Ishmuminov G‘ayratbek Baxrom o‘g‘li

Termiz davlat universiteti Yuridik fakulteti talabasi

Irnazarov Shuxrat Najmetdinovich

Ilmiy rahbar: Termiz davlat universiteti Yuridik fakulteti o‘q‘ituvchisi

<https://doi.org/10.5281/zenodo.19972441>

Annotatsiya: Mazkur maqolada huquq ijodkorligi tushunchasi, uning mazmun-mohiyati hamda huquq tizimidagi o‘rni ilmiy jihatdan tahlil qilinadi. Huquq ijodkorligi davlat organlari tomonidan huquqiy normalarni yaratish, o‘zgartirish va bekor qilish jarayoni sifatida ko‘rib chiqilib, uning asosiy bosqichlari va prinsiplari yoritiladi. Shuningdek, qonun ijodkorligi jarayonida ishtirok etuvchi subyektlar, huquqiy normalarni ishlab chiqish mexanizmlari hamda ularning amaliy ahamiyati ochib beriladi. Maqolada huquq ijodkorligining zamonaviy tendensiyalari va uning jamiyatdagi ijtimoiy munosabatlarni tartibga solishdagi roli ham tahlil qilinadi.

Kalit so‘zlar: huquq ijodkorligi, qonun, normativ-huquqiy hujjat, davlat organlari, qonunchilik

“Huquq ijodkorligi” mavzusini yoritishda huquq nazariyasi va qonunchilik faoliyatiga oid ilmiy adabiyotlar asosiy manba bo‘lib xizmat qiladi. Ushbu adabiyotlarda huquq ijodkorligi tushunchasi, uning bosqichlari, prinsiplari hamda huquqiy tizimdagi o‘rni keng ilmiy tahlil qilingan.

Avvalo, O‘zbekiston Respublikasi Konstitutsiyasi va “Normativ-huquqiy hujjatlar to‘g‘risida”gi Qonun huquq ijodkorligining asosiy huquqiy bazasini tashkil etadi. Ushbu hujjatlarda normativ-huquqiy hujjatlarni qabul qilish, ularni e‘lon qilish va kuchga kiritish tartibi aniq belgilab berilgan. X.T. Odilqoriyevning “Davlat va huquq nazariyasi” darsligida huquq ijodkorligi davlatning huquqiy faoliyatining muhim yo‘nalishi sifatida ko‘rib chiqiladi. Muallif huquq ijodkorligining subyektlari, shakllari va huquqiy normalarni yaratish jarayonini tizimli ravishda yoritadi. V.V. Lazarevning “Umumiy huquq nazariyasi” asarida huquq ijodkorligi huquq tizimining shakllanishi va rivojlanishidagi asosiy bosqich sifatida tahlil qilinadi. Unda normativ hujjatlarning ijtimoiy ehtiyojlardan kelib chiqishi va ularning jamiyat munosabatlariga ta‘siri ilmiy asosda izohlanadi.

A.V. Malkoning “Huquq nazariyasi” asarida esa huquq ijodkorligining amaliy jihatlari, ya‘ni qonun loyihalarini ishlab chiqish, ekspertizadan o‘tkazish va qabul qilish jarayonlari batafsil yoritilgan. Muallif bu jarayonda jamoatchilik ishtirokining ahamiyatini ham alohida ta‘kidlaydi.

Shuningdek, Z.M. Islomov va boshqa mahalliy olimlarning ilmiy ishlari huquq ijodkorligining O‘zbekiston huquqiy tizimidagi o‘ziga xos xususiyatlarini ochib beradi. Ularda huquq ijodkorligi demokratik prinsiplar asosida amalga oshirilishi va qonun ustuvorligini ta‘minlashdagi roli yoritiladi. Umuman olganda, tahlil qilingan adabiyotlar huquq ijodkorligini huquqiy davlatning asosiy instituti sifatida ko‘rsatadi hamda uning jamiyatdagi ijtimoiy munosabatlarni tartibga solishdagi ahamiyatini ilmiy asosda ochib beradi.

Tadqiqot metodologiyasi

Mazkur “Huquq ijodkorligi” mavzusini ilmiy jihatdan o‘rganishda huquq nazariyasi va amaliy yuridik tadqiqotlarga xos bo‘lgan umumilmiy hamda maxsus huquqiy metodlar tizimidan foydalanildi. Tadqiqot metodologiyasi huquq ijodkorligi jarayonining mohiyatini

ochib berish, uning bosqichlari va prinsiplari hamda huquqiy tizimdagi o‘rnini tahlil qilishga qaratilgan.

1. Umumilmiy metodlar

Tadqiqot jarayonida quyidagi umumilmiy usullar qo‘llanildi:

Tahlil (analiz) – huquq ijodkorligi tushunchasi, uning elementlari va bosqichlari alohida o‘rganildi. Sintez – olingan nazariy va amaliy ma‘lumotlar umumlashtirilib, yaxlit ilmiy xulosalar shakllantirildi. Taqqoslash – turli huquqiy tizimlarda huquq ijodkorligi jarayonlari solishtirildi.

Induksiya va deduksiya – alohida holatlardan umumiy xulosalar chiqarish va umumiy qoidalardan aniq misollarni izohlashda foydalanildi.

2. Maxsus huquqiy metodlar

Huquqiy tadqiqotga xos bo‘lgan quyidagi metodlar asosiy o‘rin tutadi:

Formal-yuridik metod – normativ-huquqiy hujjatlarning mazmuni, tuzilishi va huquqiy texnikasi tahlil qilindi. Sistemali yondashuv – huquq ijodkorligi huquq tizimining ajralmas qismi sifatida o‘rganildi. Tarixiy-huquqiy metod – huquq ijodkorligining rivojlanish bosqichlari va tarixiy shakllanish jarayoni tahlil qilindi.

Qiyosiy-huquqiy metod – turli davlatlardagi qonunchilik jarayonlari o‘zaro solishtirildi.

3. Zamonaviy ilmiy yondashuvlar

Tadqiqotda zamonaviy yondashuvlar ham hisobga olindi:

Integrativ yondashuv – huquq ijodkorligi ijtimoiy, siyosiy va iqtisodiy omillar bilan bog‘liq holda tahlil qilindi.

Funksional yondashuv – huquq ijodkorligining jamiyatdagi amaliy vazifalari o‘rganildi.

Empirik yondashuv – amaliy qonunchilik jarayonlari va real huquqiy tajribalar asosida xulosalar chiqarildi. Shunday qilib, tadqiqotda qo‘llanilgan metodlar huquq ijodkorligini faqat nazariy emas, balki amaliy jihatdan ham chuqur tahlil qilish imkonini berdi. Ushbu metodologik yondashuvlar huquq ijodkorligi jarayonining samaradorligini va uning jamiyat rivojlanishidagi o‘rnini ilmiy asosda ochib berishga xizmat qiladi. Mazkur tadqiqotda “Huquq ijodkorligi” mavzusini yoritish uchun kompleks ilmiy yondashuv qo‘llanildi. Metodologiya huquq ijodkorligi jarayonining nazariy asoslari, amaliy mexanizmlari hamda uning huquqiy tizimdagi o‘rnini chuqur tahlil qilishga xizmat qiladi.

1. Nazariy asoslar

Tadqiqot huquq nazariyasi, davlat va huquq nazariyasi hamda normativ-huquqiy hujjatlar tahliliga asoslandi. Huquq ijodkorligi davlatning huquqiy faoliyatining markaziy yo‘nalishi sifatida qaralib, uning ilmiy tushunchasi va mazmuni ochib berildi.

2. Ilmiy tadqiqot usullari

Tadqiqotda quyidagi usullar qo‘llanildi:

Tizimli tahlil – huquq ijodkorligi yaxlit tizim sifatida o‘rganildi (subyektlar, bosqichlar, natijalar). Strukturaviy tahlil – normativ-huquqiy hujjatlarning ichki tuzilishi va huquqiy texnikasi tahlil qilindi. Mantiqiy yondashuv – huquq ijodkorligi jarayonidagi sabab-oqibat aloqalari o‘rganildi. Taqqoslash usuli – O‘zbekiston va xorijiy davlatlar qonunchilik jarayonlari qiyosiy tahlil qilindi.

3. Maxsus huquqiy metodlar

Formal-yuridik metod – qonun va normativ hujjatlarning mazmuni va shakli o‘rganildi. Tarixiy metod – huquq ijodkorligining rivojlanish evolyutsiyasi tahlil qilindi.

Qiyosiy-huquqiy metod – turli huquqiy tizimlarda qonun ijodkorligi tajribasi solishtirildi.
Funksional metod – huquq ijodkorligining jamiyatdagi amaliy vazifalari o‘rganildi.

4. Zamonaviy yondashuvlar

Tadqiqotda zamonaviy ilmiy qarashlar ham inobatga olindi:

Demokratik yondashuv – qonun ijodkorligida jamoatchilik ishtiroki va ochiqlik prinsipi.

Inson huquqlari yondashuvi – huquq ijodkorligining asosiy maqsadi inson huquqlarini himoya qilish ekani.

Innovatsion yondashuv – raqamli texnologiyalar va elektron qonunchilik jarayonining rivojlanishi.

Umuman olganda, qo‘llanilgan metodologik yondashuvlar huquq ijodkorligini kompleks tarzda o‘rganish imkonini berdi. Bu esa uning nafaqat huquqiy jarayon, balki jamiyatni boshqarish va rivojlantirishning muhim mexanizmi ekanini ilmiy asosda ko‘rsatib beradi.

Xulosa

Xulosa qilib aytganda, huquq ijodkorligi jamiyatdagi ijtimoiy munosabatlarni tartibga soluvchi huquqiy normalarni yaratish, o‘zgartirish va bekor qilishga qaratilgan muhim davlat-huquqiy jarayon hisoblanadi. U huquq tizimining shakllanishi va rivojlanishida hal qiluvchi ahamiyatga ega bo‘lib, jamiyatdagi o‘zgaruvchan ijtimoiy ehtiyojlarga mos ravishda yangi huquqiy qoidalarni ishlab chiqish imkonini beradi. Huquq ijodkorligi jarayonida vakolatli davlat organlari, shuningdek ayrim hollarda fuqarolar ham ishtirok etadi. Bu esa qonun ijodkorligining demokratik tamoyillar asosida amalga oshirilishini ta‘minlaydi. Jarayonning bosqichma-bosqich tashkil etilishi — tashabbus, loyihani ishlab chiqish, muhokama qilish, qabul qilish va e‘lon qilish — huquqiy hujjatlarning sifatli va samarali bo‘lishiga xizmat qiladi. Shuningdek, huquq ijodkorligi jamiyatda qonun ustuvorligini ta‘minlash, fuqarolarning huquq va erkinliklarini himoya qilish hamda ijtimoiy barqarorlikni mustahkamlashda muhim o‘rin tutadi. Samarali huquq ijodkorligi huquqiy davlat va fuqarolik jamiyatini rivojlantirishning asosiy shartlaridan biri hisoblanadi.

Adabiyotlar, References, Литературы:

1. Islomov Z.M. Huquq nazariyasi. – Toshkent, 2018.
2. Lazarev V.V. Umumiy huquq nazariyasi. – Moskva: Yurist, 2019.
3. Malko A.V. Huquq nazariyasi. – Moskva, 2021.
4. Kelsen H. Pure Theory of Law. – University of California Press, 2005.
5. Hart H.L.A. The Concept of Law. – Oxford University Press, 2012.
6. Dworkin R. Taking Rights Seriously. – Harvard University Press, 2013.